

MAJOROS PÁL*

AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS INDIA GAZDASÁGI-KERESKEDELMI KAPCSOLATAI

India a kultúra, a vallások és nyelvek, a nyersanyagok és ásványkincsek olyan gazdagságával és sokszínűségével rendelkezik, amely a világ kevés országában fordul elő. Területét tekintve a világ hetedik legnagyobb és második legnépesebb országa. Politikai és gazdasági súlya alapján a gyorsan növekvő ázsiai-csendes-óceáni térség egyik fontos állama. Gazdasági teljesítménye (összes GDP-je vásárlóerő paritáson) ötödik legnagyobb a világon. India több ezer éves kultúrájával, komoly védelmi, ipari és műszaki-tudományos potenciáljával egyrészt Ázsia jelentős hatalma, másrészt a világ szegény országainak egyike (az egy főre jutó mutató alapján), amelyet súlyos gazdasági, szociális és egyéb külső és belső politikai ellentétek feszítenek.

India az Európai Unió életében is jelen van és természetesen igaz ez ellenkező előjellel is. Tanulmányomban India és az EU kapcsolatait mutatom be, amelyhez hozzá tartozik röviden India bemutatása is, mert a magyar nyelvű szakirodalomban viszonylag kis figyelmet fordítanak erre a gazdasági szempontból nagyon fontos országra. Az elemzésben az 1958 (tehát az EGK megalakulása) utáni időszakra, ebből is az elmúlt évtizedre helyezem a fő hangsúlyt.

A 2003 márciusában véget ért 2002–2003-es pénzügyi évben¹ a GDP növekedése az előzetes becslések szerint 4,4% körül volt¹, ezzel India a világ dinamikusabban növekvő gazdaságai közé tartozik. A költségvetés hiánya a

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar Világgazdaságtan intézeti tanszék vezetője, főiskolai tanár, Jean Monnet professzor, C. Sc.

¹ Indiában a pénzügyi, így statisztikai számbavételi év április 1-től március 31-ig tart. Ez nehezíti a statisztikák összehasonlíthatóságát, és a csúszás miatt az adatok is csak jóval később állnak rendelkezésre.

kusabban növekvő gazdaságai közé tartozik. A költségvetés hiánya a GDP 5,1%-át tette ki, ami az előző évekhez hasonló mértékű. Az infláció csökkenő tendenciájú, 2002-ben 3,2% volt.

A függetlenné válás (1947. augusztus 15.) után Indiát a világ legnagyobb demokráciájaként jellemezték, ennek ellenére politikáját sokszor autokratikus módszerek jellemezték. Még ellentmondásosabb volt a gazdasági szerkezet, mely egyértelműen sem a szocialista, sem a kapitalista típusú modellhez nem volt sorolható. Fontos azonban, hogy nincsen alapvető ellentét az ország politikai és gazdasági berendezkedése között.

Itt él a világ talán legtöbb szegénye, és igen magas az írni-olvasni nem tudók aránya is. Fenyegető problémákat vet fel India külpolitikája és szomszédságpolitikája, mivel – akárcsak „ősellensége”, Pakisztán – rendelkezik atomfegyverrel, és évtizedek óta rossz a viszonya a szomszédos Kínai Népköztársasággal is.²

INDIA GAZDASÁGA

India sok évezredes kultúra örököse. Az ókori India az akkori világ egyik legfejlettebb gazdaságával, iparával rendelkezett, és kapcsolatot tartott fenn más fejlett országokkal, köztük Egyiptommal és a Római Birodalommal. A régi India hanyatlása a brit gyarmatosítással kezdődött. Az indiai gazdaság a gyarmatosítás éveitől a brit érdekek szerint szerveződött, ennek következtében tönkrement és eltűnt a világ egyik legfejlettebb kézműipara (szövés, fonás), hogy helyet adjon az angol gyáriparnak. Miután a brit gyarmatosítók hosszú időszakon keresztül meghatározták az indiai gazdaságot és gazdaságpolitikát, nem lehetett csodálkozni azon, hogy a fiatal Indiai Köztársaság eleinte elzárkózott mindenfajta külföldi befolyástól. Indiában a függetlenség elnyerésétől kezdve gyors és tervszerű iparosítás vette kezdetét. A függetlenség iránti igény a külföldi vállalkozások visszaszorításában is megmutatkozott, ill. az állam fokozott gazdasági szerepvállalásában. Ezt az elvet szolgálta, hogy a nehéz és alapanyagipart államosították, és a kialakult „dual” vagy „mixed economy” modell elméleti szempontból harmadik utat jelentett a kapitalizmus és a szocializmus között. India ezzel a megoldással az ún. szocialista orientációjú fejlődő országokhoz hasonló fejlődési utat járt be. Ideológiai szempontból sok téren közelített a szocialista gondolkodáshoz (az állam gondoskodó szerepe), és gazdaságában is megjelent a központi tervezés (ezek ugyan inkább célkitűzésként voltak értelmezhetőek), de megmaradt a magántulajdon és a profitérdekeltség is. Az alkalmazott gazdaságpolitika több torzulást hozott létre a gazdasági szerkezetben. Egyrészt az importhelyettesítő politika, a kötött devizagazdálkodás, a felülértékelt helyi valuta az exportszektor gyengeségét eredményezte.

¹ Székely-Doby András: Széllal szemben: India gazdasága az ezredfordulón, MTA Világ-gazdasági Kutatóintézet, Kihívások sorozat, 163. szám, 2003. május.

² Úgy tűnik, 2003-ban e kérdésekben lassú, de biztató javulás indult el: 2003 közepén Vadzsapji indiai miniszterelnök egy közös nyilatkozatban közvetve elismerte, hogy Tibet - autonóm tartományként - Kína része. Egyúttal ígéretet tett, hogy India területén nem engedélyeznek Kína-ellenes tevékenységet. A két ország közti kapcsolatok javulásának ezt az újabb jelét Pekingben elégedetten fogadták. (HVG. 2003. július 5.)

Másrészt az állami ipar támogatása miatt a mezőgazdasági és kisipari termelés szinte elsorvadt, és esetenként komoly hiányhelyzet lépett fel¹. A 60-as, 70-es években több súlyos pénzügyi és fizetési válságon ment keresztül az ország.

A 80-as évek végére egyértelművé vált, hogy a zárt gazdaságú fejlődés lehetőségei kifulladásra kerültek, és új növekedési stratégiára van szükség. A váltás szükségességét a nemzetközi folyamatok is elősegítették: a szocialista rendszer válsága és a Szovjetunó szétesési folyamata bizonyította, hogy gond van az ilyen típusú fejlődési modellel. Továbbá, bár a dél-kelet ázsiai országok exportorientált gazdaságfejlesztési stratégiáját (a gazdasági nyitást) korábban nem támogatta az indiai értelmiség, ez a gondolkodás rohamosan megváltozott, amikor a térségbeli riválisnak, Kínának a gazdasági nyitást követő eredményei nyilvánvalóvá váltak.

Ezért 1991-ben Indiában gazdasági stratégiaváltás következett be: a zárt gazdaság helyét egyre inkább a nyitott, piac- és exportorientált gazdaság vette át. Az 1991 nyarán hivatalba lépett új kormány átfogó gazdasági reformprogrammal állt a közvélemény elé. A SINGH pénzügyminiszter nevével fémjelzett csomag legfontosabb intézkedéseiként az ipar 80%-át megnyitották a magánberuházások előtt, az állami szektor számára fenntartott területeket a stratégiai ágazatokra redukálták. Számottevően kiszélesítették a külföldiek befektetési lehetőségeit. A fogyasztási cikkek kivételével eltörölték az importengedélyezést és kvótarendszert, teljesen felszabadították a technológiaimportot. Jelentősen csökkentették a vámokat és a nem vámjellegű korlátozásokat a beruházási javak esetében, szabad kereskedelmi övezeteket hoztak létre, növelték az exportörök importlehetőségeit stb. Erőteljesen megkurtították az állami támogatásokat, állami nagyvállalatok részvényeinek eladása útján elindították a privatizációt.² 1992-1993-ban a folyamat folytatódott: a kormány tovább csökkentette az adókat és vámokat, és bevezette a rúpia konvertibilitását (a fizetési mérleg folyó tételeire).

Bár a reformok valóban széles körűek voltak, a nyitás mélysége elmaradt a kelet-közép európai országok radikális nyitásától. Az 1991-es reformok bevezetése után a világban nagy várakozással tekintettek a gazdaság teljesítményének várható javulására. A várakozások beteljesedtek, hiszen 1994 és 1997 között a növekedés meghaladta az évi 7,5%-ot. Az inflációt sikerült leszorítani, s jelentősen bővült mind az export, mind az import. A külföldi tőke viszonylag nagy mennyiségben érkezett az országba. A kilencvenes évek második felében (1997 után) azonban kisebb fordulat következett be: a növekedés 5% körüli értékre esett vissza, a beruházások volumene csökkent, az infláció növekedett, a központi és az állami költségvetések deficitje együttesen meghaladta a GDP 8%-át, az export abszolút értékben is visszaesett, a külföldi tőke beáramlása pedig lelassult. A növekedési ütemekhez mindenképpen hozzá kell tenni, hogy az egy főre jutó GDP lényegesen lassabban bővült, mivel a lakosság növekedési

¹ Novák Csaba: Hogyan alakul át az indiai gazdaság? MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Kihívások sorozat, 82. szám, 1997. január.

² Nyusztay László: Elefánt a tigrisek között - India és az új világrend kihívása, Külgazdaság, 1995/5

üteme megközelíti a 2%-ot évente.¹ Miért lassult le a gazdaság? Az export és a beruházások növekedésének lelassulása több tényezőre vezethető vissza. Az exportot visszavetette a felülértékelt rúpia, továbbá a délkelet-ázsiai, ill. az orosz és brazil válság káros következményei, valamint a világgazdaság növekedési ütemének visszaesése is érzékelhető volt.

A 2001-2002-es pénzügyi év igen jelentős fejleményt hozott az indiai kereskedelem-politika terén, ugyanis 2001. április 1-jével az indiai kormányzat a legtöbb termék-kategória esetén eltörölte az importra vonatkozó mennyiségi korlátozásokat. Ennek lényeges következménye, hogy megszűnt az import-engedélyezési rendszer, ami egyben az import egyik adminisztratív akadályának elhárulását is jelenti. Ugyanakkor a mennyiségi korlátok eltörlésével párhuzamosan az indiai vámtarifák növekedése (az átlagos vámtarifa 25%) és az egyéb nem vámjellegű kereskedelmi akadályok erősödése tapasztalható. Az utóbbi tendenciának megfelelően szigorodtak például az állat és növény egészségügyi előírások. Végeredményben tehát továbbra is az indiai az egyik legvédehetőbb piac az ázsiai térségben.

2000-től a gazdaság stabilizálódott (4–6%-os GDP növekedés), enyhült az inflációs nyomás, újra növekedni kezdett az export, és az import is. Újabb könnyítéseket vezettek be a külföldi működő tőke gyorsuló beáramlása érdekében, vagyis tovább liberalizálták a gazdaságot. 2002-ben a legnagyobb probléma a költségvetés nagy hiánya, amely nem jár együtt a kereskedelmi és a folyó fizetési mérleg hiányával. A gazdasági folyamatok megnyugtató képet mutatnak, azonban kétségeket válthat ki az instabil bel- és külpolitikai helyzet (a gyakori kormányváltások, valamint a Pakisztánnal folytatott fegyverkezési verseny).²

A külkereskedelem GDP-ből való részesedése az 1991-92-es 14%-os szintről az ezredfordulóra 20% fölé emelkedett, ami jól mutatja az indiai gazdaság fokozatos nyitását a világ felé. A reformok külgazdasági hatásaként megfigyelhető, hogy megerősödtek India gazdasági kapcsolatai az EU-val és más nyugat-európai államokkal, az USA-val, Oroszországgal, viszont gyengültek a kelet-közép európai és az OPEC országokkal. Egyértelmű közeledés figyelhető meg Japán, az ASEAN országok, a szocialista Kína részéről és a SAARC³ keretein belül is.

¹ 2002-ben ez a szám 1,51% volt. Forrás: <http://www.maps.com/explore/factbook/india.html> 2003. okt. 28.

² Székely-Doby András: Lesz-e tigris az elefántból? India felemelkedése még várat magára, MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Kihívások sorozat, 129. szám, 2000. július, továbbá Székely-Doby András: Széllal szemben: India gazdasága az ezredfordulón, MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Kihívások sorozat, 163. szám, 2003. május Alapján.

³ SAARC (South Asian Association of Regional Cooperation) Tagjai: Banglades, Bhután, India, Maldív-szigetek, Nepál, Pakisztán és Sri-Lanka. 1985-ben hozták létre. Az együttműködés célja a gazdasági növekedés felgyorsítása, a szociális és kulturális fejlesztés. A tagállamok lakosság száma közelít az 1,5 milliárdhoz, amely a világ lakosságának kb. 23-24%-a, de a világ GNP-jének csak 2%-át adják. Az együttműködés jelenleg akadozik a résztvevők között.

AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS INDIA KAPCSOLATAINAK TÖRTÉNETE (KRONOLÓGIA)

- 1963: India felveszi a diplomáciai kapcsolatokat az Európai Gazdasági Közösséggel.
- 1971: Az EGK a GSP keretében 91 fejlődő országot, köztük Indiát vámkedvezményekben részesít.
- 1973: India és az EGK között aláírásra kerül az első kereskedelmi együttműködési egyezmény.
- 1976: Az EK 6 M EUR értékben támogatja az aszály sújtotta Uttar Pradesh és Gudzsarat államokat; ettől számítjuk a rendszeres fejlesztési együttműködési program beindulását a felek között.
- 1983: Az EK önálló képviselőinek megnyitása Újdelhiben.
- 1985: Újabb gazdasági és kereskedelmi együttműködési megállapodás aláírása.
- 1988: Az EK-India Vegyesbizottság és az EGK-India Ipari Együttműködési Munkacsoport megkezdí működését.
- 1992: Az EK üdvözli a mélyreható indiai gazdasági reformokat.
- 1993: Az EK és India Partnerségi és Fejlesztési együttműködési megállapodást, továbbá Közös Politikai Nyilatkozatot ír alá, amelyben az emberi jogok és a béke védelme mellett, kiemelt hangsúlyt kap a kereskedelem liberalizálása, a reformok ösztönzése, a kulturális kapcsolatok fejlesztése. Az indiai elemi szintű oktatási program támogatása az EK részéről 150 M EUR értékben.
- 1994: A Bizottság nyilatkozatban közzé teszi az új Ázsia-politikáját: „*Towards a new strategy for Asia*”.
Az EU Parlament határozatot hoz az EU-Indiai gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok fejlesztéséről, és felszólít a reformok folytatására.
- 1996: A Bizottság aláírja az SAARC-vel való adminisztratív együttműködésről szóló jegyzőkönyvet.
Elindul az EU és India közötti Kultúraközi Program.
Az indiai egészségügyi ágazati program támogatása az EU részéről 200 M EUR értékben.
- 1997: Az európai üzleti közösség tagjai elindítják Indiában a „Euro Club”-ot az Indiában és Indiával folytatott üzleti tevékenység serkentése céljából.
- 1998: Elindul az „Asia-Invest” nevű program az Ázsia és az EU közötti kölcsönös megértés és üzleti tevékenység előmozdítására.
- 1999: Kétnapos üzleti találkozó több mint 300 EU-beli és több mint 400 indiai kis- és középvállalkozás képviselői között Új-Delhiben.
- 2000: Megegyezés az Indiából származó további textilimportról szóló javaslatról.
Az első EU-India csúcstalálkozó Lisszabonban.
- 2001: Az EU 3+10 M EUR sürgősségi humanitárius segílyt nyújt a földrengés sújtotta Gudzsarat államnak; 2 M EUR humanitárius segílyt nyújtását az árvíz sújtotta kelet-indiai Orissza államnak.
Második EU-India csúcs Új-Delhiben; EU-indiai tudományos és technológiai megállapodás.

- 2002: Újtárra indítják az „EU-India Small Projects Facility” programot.
A Bizottság közzéteszi a „*Country Strategic Paper 2002-2006 for India*” nevű dokumentumot, amely a két fél közötti fejlesztési és gazdasági együttműködést vázolja fel a 2002 és 2006 közötti időszakra.
Harmadik EU-India csúcs Koppenhágában.
- 2003: Beindul a „Tiszta Indiáért” (Clean India) környezetvédelmi projekt a Bizottság társfinanszírozásában.

POLITIKAI KAPCSOLATOK AZ EU ÉS INDIA KÖZÖTT

A Közösség és India politikai kapcsolatai a korai 60-as évekig nyúlnak vissza. India az első országok között szerepelt, akik diplomáciai kapcsolatot létesítettek az akkori Európai Gazdasági Közösséggel 1963-ban. A kapcsolat felvételét Nagy-Britannia tervezett EGK csatlakozása magyarázta, de ez a francia vétó miatt elmaradt. A 60-as évtizedben mind a politikai, mind a gazdasági kapcsolatok alacsony szintűek. A közösségen belül még csak formálódik a közös kereskedelempolitika, ezen belül a külpiacokkal való együttes kapcsolattartás rendszere, s az egységes külpolitikáról még szó sem esik. Ilyen feltételek közepette India inkább a tagállamokkal erősíti külön-külön a kapcsolatokat, de nem hagyhatja ki a Közösséget sem. Legfontosabb európai partnere ebben az időszakban az Egyesült Királyság (aki nem tagja az EGK-nak), de 1973 évi EK taggá válását követően élénkülni kezdenek a Közösség és India kapcsolatai. Kétoldalú gazdasági-kereskedelmi megállapodást írnak alá 1973-ban (ezt a brit csatlakozás kényszerítette ki), majd 1981-ben. A legutóbbi (1993. december 20-án ratifikált, és 1994-ben életbe lépett) partnerségi és fejlesztési együttműködési megállapodás már egy széleskörű harmadik generációs egyezmény, amely túlmutat a hagyományos gazdasági és kereskedelmi megállapodáson. Ezzel egyidejűleg írtak alá közös politikai nyilatkozatot, és ez a két megállapodás biztosítja az intézményi háttérrel az Európai Unió és India politikai kapcsolatrendszeréhez (EU-India közös bizottság évenkénti ülései, különböző albizottságok stb.).

1994-ben a megállapodás életbe lépését követően megszületik a Közösség Ázsia-politikája, amely ugyan ekkor még alábecsüli India világgazdasági és politikai szerepét, a későbbiekben azonban erősödik a figyelem India irányába. A bizottság 1996-ban közleményt hoz nyilvánosságra „*Az Európai Unió és India kiemelt kapcsolatairól*”, és különböző, új politikai párbeszédformákat javasolt. A találkozások gyakorisága növekedett 1997 után, amikor az EU Bizottság több új politikai dialógus-formát vezet be (a politikusok, a gazdasági szféra és a civil szervezetek között).

Az elmúlt évek gyakorlata azt mutatja, hogy az EU és India közötti kapcsolatokban a gazdasági vetület a domináns. A politikai kapcsolatok többnyire még a régi modell szerint szerveződtek, amely szerint a szuverén nemzetállamok maguk alakítják külpolitikájukat. Az EU tagállamai viszont egyre inkább áttértek arra, hogy összehangolják külpolitikájukat, és ezt Indiának el kell fogadnia. A továbbiakban már nem számíthat arra, hogy kihasználja egy európai országhoz fűződő különleges kapcsolatait más európai vagy Európán kívüli országra való befolyás érdekében. Továbbá kikristályosodott a közös európai

Ázsia-politika, amely ugyan még mindig kissé alábecsüli India világpolitikai szerepét, viszont éppen ez az, amiért Indiának oda kell rá figyelnie. India érdekében áll, hogy az EU-országokban összességében nagyobb figyelmet szerezzen magának, azaz ki kell alakítania Európa-politikáját, és az EU-nak fejlődő Ázsia-politikája keretében nem szabad megfélemlenie arról, hogy India ugyanakkora figyelmet érdemel, mint Kínai Népköztársaság, Japán, Dél-Korea, vagy az ASEAN, amelyek az európai érdeklődés középpontjában álltak.

Az indiai kísérleti atomrobbantások sorozata 1998 májusában – amelyekre válaszul nem sokat késtek a pakisztáni atomtesztek – váratlanul felértékelte az indiai-európai biztonsági párbeszéd szükségességét. Addig Európa úgy tekinthetett Indiára a nemzetközi biztonság megőrzését illetően, mint marginális hatalomra. India csupán regionális jelentőséggel bírt, és alig-alig adott okot a nemzetközi politika odafigyelésére. Amióta a régióban két közvetlenül szomszédos, ellenséges atomhatalom szembe helyezkedett egymással, Európa sem teheti meg, hogy érdektelenséggel szemlélje a történéseket. Először az európai államok csatlakoztak az Indiával és Pakisztánnal szembeni USA szankciókhoz, melyek azóta érvényüket veszítették. Egy további aspektus, ami kívánatosá teszi az indiai-európai biztonsági párbeszédet a harcászati rendszerek rendkívül gyors fejlődése, különösképpen azon rakéták hatótávolságának a növekedése, amelyeket nukleáris robbanófejjel lehet ellátni. Korábban a közepes hatótávolságú rakétákra koncentrált a figyelem, amelyek egy India és Pakisztán közötti konfliktusban jöhetnek szóba. India azonban 2000 márciusában saját gyártmányú rakétákkal egy műholdat lőtt ki a világűrbe. Ezeket a rakétákat 8000 km hatótávolságú interkontinentális rakétákká is át lehet alakítani. Bár ez Indiának bizonyosan nem célja, már maga a potenciál elgondolkasztó. Elmúltak azok az idők, amikor Európa Indiát távoli, marginális és az európai biztonság szempontjából elhanyagolható hatalomként kezelte.

Az Indiára irányuló figyelem növekedését jelzi, hogy 2000-től minden évben EU-India csúcstalálkozókat rendeznek, melyeken részt vesz az EU soros elnöke, a Bizottság elnöke (PRODI), az EU közös kül- és biztonságpolitikájának főtisztviselője (SOLANA), és további érintett biztosok, ill. India miniszterelnöke, és több miniszter. A csúcstalálkozók szervezésének igénye azért jelent meg, mert Indiát nem hívták meg az ASEM¹ találkozókra, pedig az indiai politikai vezetés szeretett volna ezeken részt venni.

A 2000 júniusában Lisszabonban rendezett első EU-India csúcsmérőföldkő volt a kétoldalú kapcsolatban. A csúcstalálkozóval az EU kinyilvánította, hogy Indiát a multipoláris világrend fontos szereplőjének tartja. Megállapították, hogy az indiai sikeres gazdasági reformok és a liberalizáció új alapokra helyezte a gazdasági együttműködést. Hangsúlyozták a politikai, gazdasági, a sokoldalú kulturális, tudományos, oktatási, környezetvédelmi együttműködés fontosságát. Döntést hoztak a kétoldalú kapcsolat szervezeti, tárgyalási formáiról, és azok gyakoriságáról. Gazdasági szempontból fontos eredmény, a

¹ ASEM - Asia-Europe Meeting, Ázsia-Európa Találkozó, melyet 1996-tól két évente rendeznek. Résztvevői az EU képviselői, ill. az ASEAN 7 tagja, továbbá Japán, Kína, Dél-Korea.

WTO kérdésekben való előzetes konzultációról és együttműködésről szóló megállapodás. Megfogalmazták a további kereskedelem liberalizálás szükségességét, a még meglévő protekcionista akadályok lebontását. Kifejtették a záró közös nyilatkozatban, hogy az EU és India új stratégiai partnerséget igyekeznek kialakítani, amely a közös értékekre és törekvésekre épül a bővülő sokoldalú együttműködésben.¹

A második EU-India csúcsertekezletet Új-Delhiben rendezték 2001 novemberében. Az EU kiemelte India különleges szerepét és jelentőségét az Unió Ázsia-politikájában. A csúcstéma aktualitását adta, és fontos témája volt a terrorizmus elleni harc, az afganisztáni helyzet, Pakisztán szerepe. Elfogadták az *Agenda for Action*-t, és egyéb finanszírozási megállapodásokat is aláírtak, továbbá kiterjesztették az együttműködést a kulturális, tudományos, technológiai és informatikai kapcsolatokra.

A harmadik EU-India csúcstra 2002 októberében Koppenhágában került sor. Ezen a csúcson megerősítették az előző két találkozó céljait, áttekintették az elmúlt évek eredményeit, és tovább mélyítették a kétoldalú együttműködést. Az üzleti és politikai tárgyalások a bilaterális kereskedelem bővítésének jegyében, ill. az EU növekvő indiai beruházásainak megvalósítása témájában zajlottak. A soron következő 2003. évi csúcstalálkozó témája az információs társadalom lesz, amelyet 2003 novemberében Indiában rendeznek.

A GAZDASÁGI KAPCSOLATOK FEJLŐDÉSE A KÖZÖSSÉG ÉS INDIA KÖZÖTT

India és Közösség jelenlegi tagállamai közötti kapcsolatok hosszú múltra tekintenek vissza. A történelmi múlt öröksége volt a gyarmati függőség idején kialakított, majd a II. világháborús hadigazdaság időszakában szinte tökélyre vitt protekcionizmus, és az ennek eredményeként kialakult zárt gazdaság. A nagy országban a bezárkózás a gazdasági fejlődés extenzív típusát valósította meg. A termelés és a belföldi fogyasztás nőtt, de India világkereskedelemből való részesedése csökkent: annak ellenére, hogy már az ötvenes években kereskedelmi megállapodást kötött több nyugat-európai állammal, ill. megszülettek az első megállapodások a kettős adózás elkerülése érdekében, és a beruházás-védelem tárgyában is.

India már a Római Szerződés megkötése óta harcolt a kívülállókkal szemben alkalmazott megkülönböztetések ellen, és több kedvezményt sikerült elérnie. A Közösség 1971-ben léptette életbe általános preferencia rendszerét (GSP), melynek India is kedvezményezettje volt. A GSP elbánás meghatározott kvótákon belül vámmentességet biztosít az ipari és a félkész termékek jelentős részére, és alacsonyabb vámtételek terhelik az egyéb ipari termékek és az agrártermékek nagy részét. (A preferenciális bánásmódot egyoldalú, autonóm döntés alapján biztosítja a közösség. India ezzel az ún. nem társult fejlődő ország kategóriába került.) A rendszer beindulását követően tekintélyes növekedés következett be egyes indiai iparcikkek EK piacon való megjelenésében. A rendszer hátránya a mennyiségi korlátozás alkalmazása, de

¹ Forrás: http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/india/summit_06_00/joint_declaration.htm 2003. okt. 28.

szer hátránya a mennyiségi korlátozás alkalmazása, de Indiának sikerült jelentős kvótanövelést elérnie. Az alkalmat erre az Egyesült Királyság EK csatlakozása teremtette meg 1973-ban. A csatlakozás azzal a következménnyel járt, hogy India elveszítette 33 éven keresztül élvezett preferenciáit a Brit Nemzetközösségen belül. Hosszú tárgyalások után végül 1973 decemberében az EGK és India megkötötte első Kereskedelmi Együttműködési Egyezményét. A 16 árucikkre vonatkozó megállapodás kompenzálta az Egyesült Királyság belépéséből, és a nemzetközösségi preferenciák elvesztéséből származó veszteségeket, és a kereskedelmi forgalom dinamikus bővülésbe kezdett. Történelmi érdekessége a megállapodásnak, hogy ez volt az első kereskedelmi megállapodás a Közösség és egy kivülálló állam között a közös kereskedelempolitikai elvek alapján. A megállapodás 5 évre szólt, amelynek egyes részeit azóta is megújítják.

1981 októberében újabb, meghatározó jelentőségű gazdasági, kereskedelmi megállapodást írtak alá, amely a kapcsolatok kiszélesítését szolgálta. A szerződő felek kifejezésre juttatták, hogy a komparatív és a kölcsönös előnyök alapján, az addig elért fejlődésre alapozva még szorosabbra óhajtják fűzni gazdasági-kereskedelmi kapcsolataikat, és a Közösség támogatja India teljesítőképességének növelését. Felismerték, hogy a kereskedelem eszköz a további gazdasági és társadalmi célok eléréséhez, a nemzetközi kapcsolatok fejlesztéséhez. Vagyis az ilyen jellegű szerződésekhez viszonyítva talán először jelentek meg benne a gazdasági és kereskedelmi célokon túlmutató, társadalmi fejlődést szolgáló célkitűzések. Hivatalosan is kimondták, hogy kapcsolataikat a GATT elvek alapján szabályozzák, és kölcsönösen megadják egymásnak a legnagyobb kedvezményes bánásmódot. (Ez nincs ellentmondásban a GSP kedvezményekkel, mert azt a Közösség nem szerződéses alapon adja, hanem autonóm módon, saját elhatározásából.) A megállapodás tovább javította az indiai termékek piacra jutási esélyeit, de megjegyzést érdemel, hogy sok fejlődő ország (pl. az ACP¹ országok) a preferenciálisnál is nagyobb kedvezményeket kapott a Loméi megállapodások alapján, így az indiai export növekedése elmaradt a várakozásoktól.

A '81-es megállapodás szerves folytatása az 1994-es gazdasági és fejlesztési együttműködési megállapodás, amely hangsúlyozottan a demokratikus elvek és az emberi jogok tiszteletben tartásán alapuló széles spektrumú, a kapcsolatok szinte minden területét átfogó egyezmény (kulturális, tudományos és technológiai, környezetvédelmi, oktatási stb.). Az ilyen megállapodásokat hívjuk harmadik generációs egyezménynek, mert lényegesen túlnyúlnak a gazdasági-kereskedelmi egyezményeken. Ezzel egyidejűleg „közös politikai megállapodást” is aláírtak, így a kapcsolatok minden terét lefedték ezekkel a szerződésekkel. A megállapodás gazdasági részében további kereskedelmi kedvezményeket nyújtott az EU, támogatási forrásokra tett ígéretet (vidék- és infrastruktúrafejlesztés, oktatástámogatás, közös kutatások stb.). Létrehoztak egy közös bizottságot, ill. három albizottságot (kereskedelem, gazdasági együttmű-

¹ ACP - African, Caribbien, Pacific, vagyis Afrikai, Karib-tengeri és a Csendes Óceáni Térség országai. A 80-as években 60-70, míg 2003-ban 76 ország tartozik ebbe a kedvezményezett körbe.

ködés, egyéb támogatási-fejlesztési együttműködés), melye a megállapodás megvalósulását ellenőrzik és segítik.

A megállapodások eredményeként a kapcsolatok gyorsan bővülnek (minden tén), melynek újabb lökést adtak a 2000-tól évente megtartott csúcsertekezletek.

KERESKEDELMI KAPCSOLATOK

Az ezredforduló utáni években India fő kereskedelmi partnere az Európai Unió. India kivitelének 22–25%-a irányul az EU-ba, és onnan származik importjának 21–24%-a (2001-ben 23% és 21%). Fontos megjegyezni, hogy mind az export, mind az import aránya növekvő. Indiának a Közösség minden országával kiterjedt gazdasági, kereskedelmi kapcsolati vannak, de ezen belül is szoros kapcsolat fűzi az Egyesült Királysághoz (részesedése az EU-India forgalomból 21,4%), Németországhoz (20,7%), Belgiumhoz (19,3%), Olaszországhoz (11,5%), továbbá Hollandiához, és Franciaországhoz.

*1. táblázat
Az EU és India közötti kereskedelmi forgalom 1992 – 2002
(M ECU, 1999-től EUR)¹*

Év	Import	Export	Mérleg
1992	4 880	5 246	366
1993	5 878	6 289	411
1994	6 887	7 058	171
1995	7 796	9 440	1 644
1996	8 594	9 891	1 297
1997	9 485	10 248	763
1998	9 795	9 576	-219
1999	10 022	10 353	331
2000	12 372	13 384	1 012
2001	12 816	12 281	-535
2002	13 041	13 997	956

2002-ben a bilaterális kereskedelem értékben elérte a 27 Mrd EUR-t. India ezzel a Közösség 19. legfontosabb partnere. 2001-ben a viszonylag kiegyensúlyozott forgalom ellenére, ha külön vizsgáljuk az EU export és import partnereinek listáját, akkor India a 17. legnagyobb importőr és 22. az EU exportcélországainak sorában. Mindezek ellenére csupán kb. 1,2%-os volt a részesedése a teljes EU külkereskedelemből.

¹ Forrás: http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/india/eco/trade.htm 2003. október 28., december 26.

Az EU-India kapcsolatok sarokköve az a gazdasági kapocs, amely a világ legnagyobb gazdasági térsége és ötödik legnagyobb gazdasága között alakult ki. Az e két szereplő közötti kereskedelmi együttműködés szintje azonban messze elmarad attól, amit mai, globalizált világunkban várna az ember: „az EU India első számú kereskedelmi partnere, India viszont csak 19. az EU kereskedelmi partnereinek sorában, ami csupán 1,3%-nak felel meg az EU összimportjában. A szolgáltatások területén ez a szám még alacsonyabb: csupán 1%. Összehasonlításképpen: mind Kína, mind az ASEAN több mint 5-szörösét exportálja az EU-ba, mint India. Az a jelentős kereskedelmi mérleg-többlet, amit ezek a partnerek évről évre realizálnak igazolja, hogy az EU a elérhető és nyitott piac, különösképpen a fejlődő országok számára. Az EU Indiába irányuló exportja is messze elmarad a hasonló piacokétól és régiókéétól. Van tehát mit fejleszteni a gazdasági kapcsolatokon.”¹

A kapcsolatok fejlődését kereskedelemtechnikai akadályok is gátolják. India 1991 után folyamatosan liberalizálta külkereskedelmét, azonban az EU India viszonylatában ezt csak módjával tette meg. Az indiai export gyakran ütközött kereskedelmi korlátokba, mint dömping eljárások, szabványok, egészségügyi és származási előírások. India továbbra is csak a GSP kedvezményeket kapja meg (1995-től az EU lényegesen átalakította rendszerét), míg közel száz fejlődő ország ennél nagyobb kedvezményt élvez (mediterrán térség államai, ACP országok), vagyis az indiai termékeknek nehezített körülmények között kell megküzdeniük a hasonló fejlődő országok termékeivel. Gondot jelent az Indiával szemben alkalmazott kereskedelmi szankciók száma is. (Pl. az EU átlagosan import termékeinek 0,7%-át sújtotta antidömping, vagy kiegyenlítő vámokkal, de India esetében ez 1997-98-ban 3% volt. A 2000. évi csúcsértekezlet óta látványos javulás figyelhető meg ezen a téren is.)

Az Indiából származó EU-behozatal továbbra is többnyire a hagyományos exportcikkből áll, mint pl. a textil és ruházati termékek (36-39%), mezőgazdasági és tengeri halászati termékek (11-13%), drágakövek és ékszerek (10-12%), bőrárúk (7-9%). Ezek adják a behozatal több mint 60%-át, valamint kisebb mértékben gépi berendezések és elektronikai termékek.

Az indiai behozatali oldalt olyan cikkek uralják, mint a drágakövek és ékszerek (30-35%), gépi berendezések (35-40%), vegyipari termékek és ásványok (12-14%). Az Európai Unióhoz fűződő kapcsolatok szinte létfontosságú jellemzője volt mindig is az Indiába irányuló technológiatranszfer. Ez részben a gépipari termékek exportján keresztül valósult meg, de fontos a vállalatok közötti partneri viszony is, amely licenc eladások, ill. egyéb partneri viszonyon keresztül biztosítja a technológiafejlődést.

Összehasonlítva az export és import szerkezetet, egyértelművé válik, hogy fejlett és fejlődő országok közötti kapcsolatról van szó. A Közösségből származó termékek általában magas feldolgozottsági szintűek, és magas hozzá adott érték tartalmúak, míg az indiai termékek jelentős része a primer szektorból származik, ill. a munkaigényes ágazatokból. Kicsit kakukktojás a drágakövek, ékszerek magas aránya, de ez az Indiában honos szokásokkal magyarázható.

¹ Pascal Lamy, az EU kereskedelmi főbiztosának beszéde az EU-India csúcsértekezleten, Új-Delhi, 2001. Nov. 22. <http://europa.eu.int/comm/trade/bilateral/india/india/htm>

2. táblázat
Az EU Indiából származó importjának termékcsoport szerinti összetétele 1997-2001 (%)¹

	1997	1998	1999	2000	2001
Mezőgazdasági termékek	13,2	12,0	11,9	11,8	10,9
Ásványi anyagok és vegyipar	10,7	11,1	11,1	12,0	12,6
Bőripari termékek	8,6	7,9	7,0	7,3	8,0
Fa- és papíripar	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Textil, cipő, ruházat	38,7	37,4	37,7	36,1	37,0
Drágakövek, ékszerek	10,0	11,6	11,7	12,2	10,5
Fémáruk	4,7	6,4	5,4	5,7	5,2
Gépipari termékek	10,3	9,7	10,8	10,4	10,8
Egyéb cikkek	2,9	3,2	3,6	3,8	4,2
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3. táblázat
EU export Indiába, termékcsoportok szerint (%)¹

	1997	1998	1999	2000	2001
Mezőgazdasági termékek	0,9	1,5	2,2	0,8	0,9
Ásványi anyagok és vegyipar	12,6	12,0	13,0	14,5	12,8
Bőripari termékek	0,5	0,6	0,7	0,8	0,8
Fa- és papíripar	2,6	2,6	2,6	2,4	2,5
Textil, cipő, ruházat	1,4	1,4	1,6	1,5	1,8
Drágakövek, ékszerek	28,0	29,7	35,4	38,1	33,0
Fémáruk	9,4	7,5	6,1	5,9	6,8
Gépipari termékek	40,8	41,4	34,9	33,2	36,6
Egyéb cikkek	1,9	1,5	1,6	1,4	1,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A világtermelés növekedési ütemének lassulása 2000-tól kezdve arra kényszerítette mind az EU, mind India gazdasági életének alakítóit, hogy újragondolják prioritásaikat és az új kihívásokhoz, lehetőségekhez igazodva újrapozícionálják magukat a világgazdaságban. Az új gazdasági kihívások körvonalai már jóval a 2001. szeptember 11-i tragikus események előtt kirajzolódtak. A kétoldalú kapcsolatokban ez csúcstalálkozókra figyelhető meg elsősorban. Tör-

¹ http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/india/eco/trade.htm 2003. október 28.

tént előrelépés e téren is. 2000-ben több mint negyedével bővült a bilaterális kereskedelem, és ez 2001-ben a világgazdasági növekedés lelassulása ellenére sem csökkent jelentősen a bővülés üteme. Csúcshozzáértően és szakértői szinten is mélyült a gazdasági párbeszéd, amelynek eszköztárába számos szakértői munkacsoport beletartozik, lefedve az acélipar, a mezőgazdasági és halászati termékek, a textilipar, a telekommunikáció és információtechnológia, valamint a környezetvédelem területét. 2001. novemberében aláírták továbbá a tudományos és technológiai együttműködésről szóló megállapodást, valamint bejelentették, hogy megkezdik a hivatalos tárgyalásokat a vámügyi együttműködésről szóló megállapodásról, illetve új tárgyalási fejezetet nyitottak a tengeri szállítás terén is.

Az indiai átlagos vámszint jóval meghaladja az EU-ét (India a legnagyobb kedvezményes vámokat alkalmazza az Unióból érkező termékek esetében), de nem valószínű, hogy ez a jövőben így marad. Az indiai kormányzat tudatos, hosszú távú politikáját képezi az átlagos vámszínvonal fokozatos csökkentése először a kelet-ázsiai térség átlagos szintjére (10-12 százalék), majd ez követően a fejlett ipari országok szintjére (4-5 százalék). E célkitűzés elérése érdekében 1991-es 300-ról a 2001-2002-es költségvetésben szereplő 40 százalékra redukálták a legmagasabb vámtételt. A kormányzat folytatódó törekvése a kereskedelem további liberalizálása.¹

Az Európai Unió és India fontos szerepet játszanak a WTO-ban. Bilaterális kapcsolataikban viszonylag kevés a vita, multilaterális téren azonban a WTO dohái kereskedelmi fordulóján belül több téren is szembekerültek egymással. Lényegesen eltérnek nézeteik az agrár- és a textiltermékek kereskedelmét illetően, és a szolgáltatás-kereskedelem további liberalizálásában is távol vannak egymástól. Az 1993-as kétoldalú megállapodásban leszögezték, hogy a Világkereskedelmi Szervezeten belül megerősítik együttműködésüket, és évente szakértői szinten két alkalommal áttekintik a kereskedelem bilaterális kérdéseit, ill. a WTO-n belüli multilaterális kérdések terén megpróbálnak közös álláspontot kialakítani.

Mindkét félnek vannak problémái, de ezek megoldására törekednek a felek. Így India szót emel az EU antidömping gyakorlata ellen, amely - szerintük - több esetben jogtalanul állja útját exportjának, ill. nehezményezik az egyes mezőgazdasági termékeket érintő elbírálásokat. A Közösség ezzel szemben nehezményezi a magas, sőt esetenként növekvő vámokat (pl. a motorkerékpárok esetében). Számos esetben és területen azonban igyekeznek az indiai kereskedelmi és beruházási szabályokat a nemzetközi kereskedelem feltételeinek megfelelően átalakítani.

A 200 milliós – és egyre gyarapodó létszámú – indiai középosztály által támasztott keresletet egyetlen ország sem hagyhatja figyelmen kívül. Ezen réteg képviselői nagyobb áruválasztékra támasztanak igényt a fogyasztói kosarak feltöltésére, és nem számít nekik, ez milyen eredetű termékekkel történik. Ez a tény alkalmat kínál az EU exportőreinek, hogy termékeik egész sorával jelenjenek meg az indiai piacon. India fokozatosan nyit, csupán az ár és a minőség fogják meghatározni a keresletet.

¹ <http://www.meadev.nic.in/foreign/EU.htm> 2003. okt.28.

MŰKÖDŐTŐKE-KAPCSOLATOK

A politikai bizonytalanság, a bürokrácia útvesztői, az elégtelen villamosítás és alacsony színvonalú infrastruktúra ellenére is India az európai üzletemberek körében jó hírnek örvend, és jó befektetésnek minősül. India a tengerentúli befektetések számára hatalmas potenciált testesít meg, és aktívan támogatja a külföldi szereplők piacra jutását. Nincs az a vállalat, legyen az bármilyen méretű, amely világméretű pozíciókra aspirálva hosszú távon képes lenne figyelmen kívül hagyni a várakozások szerint a fejlődő országok három legfejlettebb gazdasága között magának helyet követelő Indiát.

A teljes ázsiai kontinenst tekintve az indiai nemzeti össztermék (GDP) a harmadik legnagyobb, a felemelkedő gazdaságok között pedig India a második legnagyobb (vásárlóerő paritáson számolva). India ezen kívül azon kevés piacok közé tartozik a világon, amelyek a növekedési- és nyereség-potenciált tekintve jó kilátásokkal kecsegtetnek az üzleti élet gyakorlatilag minden területén. Mégis, a tengerentúli befektetések előtt kínálkozó szinte határtalan lehetőségek ellenére Indiának nem sikerült azt a fajta lelkes érdeklődést kivívnia, mint más felemelkedő gazdaságoknak, elsősorban Kínának.

Az 1991-ben megkezdett reformok legjelentősebb eredménye volt a külföldi befektetések nagymértékű növekedése. A beáramló működő tőke mennyisége az 1991/1992 évi 150 M USD-ről jelentősen megnőtt. A közvetlen külföldi befektetések értéke 2000-2001-es pénzügyi évben 45%-kal volt magasabb, mint az előző időszakban, az ország méreteihez és igényeihez viszonyítva azonban a 3,5 Mrd USD-os érték alacsonynak tekinthető. (A portfólió befektetések mértéke közel hasonló.)

A legfontosabb partnerek, ahonnan tőke érkezik: az USA (az 1992-2001 közötti időszak kumulált befektetéseinek 26%-a), az EU (szintén 26%), Japán (5%), Dél-Korea és az ASEAN országok (12%). Az Indiába irányuló közvetlen külföldi befektetések legnagyobb hányada ma már az EU-ból származik (az USA-ból a '90-es évek elején több tőke érkezett, mint az EU-ból, de az ezredfordulón az EU előzött), a legnagyobb befektetők az Egyesült Királyság, Németország, Franciaország, Belgium, Olaszország és Hollandia. 2001-ben 1,27 Mrd EUR működő tőke áramlott az EU-ból Indiába, míg onnan 69 millió eurónyi távozott az Unióba. Megváltozott a külföldi befektetések ágazati szerkezete is. Míg korábban a befektetések nagy része a kőolaj, vegyipar és a kohászat ágazatokba érkezett, az uniós befektetések eltolódtak az infrastruktúra, főleg a villamosenergia-szektor és a telekommunikáció irányába. Az EU jelentékeny érdekeltséggel rendelkezik a nehézipari gépgyártás, a szállítás, az elektronika (IT-szektor), a textilipar, a vegyipar, valamint a tanácsadói szektor területén.

Indiába az EU világszerte eszközölt befektetéseinek csak 0,6%-a¹ irányul – igen szegény arány egy olyan ország esetében, ahol a világ népességének 17%-a él. Ezek a számok is tükrözik a folytatódó gazdasági és szabályozási reform szükségességét. Számos tényező azonban aggodalmakra ad okot. Nagymértékben gátolja a külföldi befektetések bővülését a kormányzat esetenkénti nem kellő elkötelezettsége a reformok iránt. A külföldiek mindaddig nem kívánnak

¹ World Investment Report, 2002, UNCTAD

sokkal több működő tőkét befektetni Indiában, amíg a szabályozások megfelelővé nem válnak, a belpolitikai stabilitás nem nő és nem csökken az érdekcsoportok befolyása. Gátolták a beáramló tőke mennyiségét az atomkísérletek folytatása miatt életbe léptetett szankciók is.

A gazdaság liberalizálásának folyamatában az indiai ipari minisztérium kibővítette azon iparágak listáját, amelyek megfelelnek a külföldi befektetések automatikus jóváhagyása követelményeinek, és egyes esetekben 51-ről 74 százalékra, illetve bizonyos esetekben 100 százalékra növelték a külföldi részesedés lehetséges felső határát. Az indiai jegybank 1998 januárjában bejelentette, hogy a külföldi befektetések automatikus jóváhagyására egyszerűsített eljárást tesz lehetővé. Az utóbbi időben kormányzati szinten számos változtatást eszközöltek a külföldi cégekkel szembeni diszkriminatív előítéletek csökkentése érdekében¹:

- A kormány felülvizsgálta a jelentős külföldi részesedésű vállalatok deviza-szabályozását.
- Megszűnt a külföldi márkanevek és védjegyoltalom alá eső terméknevek használatának tilalma.
- Az 1994-95-ös költségvetési évben 65-ről 55 százalékra csökkentették a külföldi vállalatokra kirótt társasági adót; a hazai vállalatok rátáját 40 százalékra mérsékeltek.
- A külföldi vállalatok hosszú távú tőkenyereségi rátáját leszállították 20 százalékra; a hazai vállalatokra 30 százalékos ráta érvényes.
- Az Income Tax Act (jövedelemadóról szóló törvény) felmentette mind a hazai, mind a külföldi cégeket a jövedelemadó alól.

Számos egyéb példa hozható még a külföldi befektetések előtt tornyosuló akadályok lebontására, ugyanakkor például a gyógyszeriparba történő külföldi befektetések holtpontra jutottak.

A 2001. évi szabályozás változások egyik fontos eleme a vámszabadterületi vállalkozások kiemelt fejlesztése. A kínai gyakorlatot követve (SEZ – Special Economic Zone) bevezették az ún. Free Trade Zone-okat (FTZ). A liberális kínai szabályozástól eltérően azonban Indiában a munkajogi szabályozás nem tér el az országos szabályozástól, ill. a banki felügyelet, a devizasabályozás is csak kissé liberálisabb a belföldi cégekhez viszonyítva. (Ez lényeges visszahúzó erőt jelent.)

BEFEJEZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

Az Európai Unió és India kapcsolatainak alakulását a jövőben két, egymástól független fejlődési irány határozza meg. Egyrészt az EU küszöbön álló, 2004 évi bővítése, amely hosszú távon nagyobb súlyt kölcsönöz Európának, a közeljövőben azonban szembesülni fog a belső integráció nehézségeivel, és ezért az Unió feltehetően még kevesebb figyelmet fog majd szentelni külkapcsolatainak, mint korábban. Másrészt India az elkövetkező évtizedekben egyre jelentősebb ipari nagyhatalommá válik. Nagy számú, jól képzett szakember gárdája révén éppen az új technológiák terén lesz képes megállni helyét a világpiaci versenyben.

¹ http://www.finmin.nic.in/foreign_investment/int_finance_issues/index.html 2003. okt. 28.

Egyéb területeken is várható változás. Így például olyan demográfiai elmozdulás, amely enyhíti az Indiára nehezedő népességrobbanás okozta nyomást. Továbbá az eddig erősen elhanyagolt indiai mezőgazdaság olyan termelési potenciált testesít meg, ami Indiát mindenfajta agrártermék exportőrüvé tehetné.

India legnagyobb problémája a túlnépesedés és az ezzel járó mérhetetlen szegénység, amely a tendencia folytatódása esetén egész bolygónk jövőjére hatással lesz. Talán ez az egyik oka, hogy a Közösség – kis túlzással – többet foglalkozik India demográfiai válságával, mint saját belső népesedési kérdéseivel. Veszélyesnek ítélik a gyors népességnövekedést, és minden lehetséges eszközzel a folyamat megállításán és későbbi visszafordításán dolgoznak.

Az elmúlt évtizedek fejlődésének eredményeképpen India és az Európai Unió közötti kapcsolatok minden téren gyorsan fejlődtek. Az Európai Unió vált India legnagyobb kereskedelmi partnerévé, és a legnagyobb befektetővé is. A gazdasági kapcsolatok a kölcsönös érdekeken és előnyökön alapulnak. Megjegyzendő azonban, hogy a kapcsolat intenzitása jelentősen elmarad a két ország világ-gazdasági súlya által elvárttól.

Mind az EU, mind India részéről a jövőben a gazdasági együttműködés mélyítése várható. A Közösség számos lehetőséget lát az indiai kapcsolatokban, és annak megfelelően azokat serkenteni kívánja. Az EU Indiát a fejlődő országok közé sorolja, s ennek megfelelően jelentős kereskedelmi kedvezményeket biztosít számára. Bár előfordulnak nézeteltérések (ezek nagy hányadában az indiai fél érzi sértettnek magát), a kétoldalú kapcsolatok egyre átfogóbbak, és stabilabbak. Az Indiából származó importcikkek fogadtatása kedvezőbb lett az EU részéről. Mindkét piac nyitottabbá vált a GATT Uruguay-i forduló rendelkezései megvalósulásának következtében. Indiának még tovább kell fejlesztenie vámrendszerét és csökkentenie a nem vámjellegű korlátozásokat, másrészt az EU-nak jelentősen le kell csökkentenie a nem vámjellegű korlátozásokat, ill. Indiának is biztosítani a más fejlődő országok számára biztosított jobb piacra jutási feltételeket. Az EU várhatóan ritkábban fogja alkalmazni az antidömping-eljárást, mert India azzal a kéréssel fordult az EU-hoz, hogy ne vessen ki antidömping vámot és ne indítson antidömping-vizsgálatot azon cikkekre, amelyekre mennyiségi kontingens van érvényben. További lényeges vitaterület a védzáradék kérdése a textilipari termékek esetében.

India a világ egyik legnagyobb gazdasága, a világgazdaság fontos szereplője. Mégis, azok a sajátosságok, amelyek e sokszínű, hatalmas országot jellemzik, nem tesznek lehetővé szokványos megoldásokat. A külföldi tőke beáramlását, a globalizáció folyamataiba való bekapcsolódást, az internetes iparág látványos fellendülését és emellett a külföldön tanuló tehetséges fiatalok egyre szélesedő táborát olyan súlyos belső problémák árnyékolják be, mint a szegénység és az írástudatlanság. E problémák megoldásának kulcsa a gazdaság teljesítőképességétől függ, vagyis a gazdasági és társadalmi problémák egymástól elválaszthatatlanok.

India legnagyobb problémája az évezred elején, hogy az ország több mint 300 millió szegényének sorsán változtasson. Az EU is fontos feladatának tekinti, hogy ennek a célnak az elérésében a legmesszebbmenőkig támogassa az indiai kormányzatot, hogy az megteremthesse a további fejlődéshez szükséges képzett emberi erőforrásait. Ehhez az alapozó, általános iskolai képzés fejlesztése, az

egészségügyi ellátás kiterjesztése, az infrastruktúra javítása és a környezet védelme szükséges. Ezen célok elérése érdekében az Európai Unió számos fejlesztési, kutatási és oktatási programot kezdeményezett és támogatott Indiában, amelyek a fejlett világhoz való felzárkózást segítik. Emellett egyéb humanitárius célokat is támogat az Unió (árvíz és aszály esetén stb.).

A kapcsolatok sokoldalú élénkítését szolgálják az évenként továbbra is megrendezendő EU-India csúcstalálkozók. Az EU 225 M EUR-t különített el a 2002-2006 közötti időszak további, kereskedelemélénkítő intézkedéseinek fedezésére.

India a Föld egyik legnagyobb, és második legnépesebb állama. Ez a tény megköveteli, hogy az Európai Unió kiemelt kérdésként kezelje az ország helyzetét és fejlődését. Jelenleg azonban igen korlátozott azon európai szakértők száma, akik India jelenlegi fejlődésének megfigyelésével foglalkoznak. Másrészt Indiában is csak nagyon kevés szakértő koncentrált hosszú távon és intenzíven az európai fejlődésre. Ebben a tekintetben a lehető leghamarább szükséges előrelépni, és elősegíteni a kölcsönös odafigyelést.

India a világpolitika egyik meghatározó szereplője is. Atomhatalom révén a szavai mögött lévő nyomaték megsokszorozódott, ellenségeskedése szomszédjával, Pakisztánnal hatalmas veszélyt jelentenek a világ egészére nézve. Bár India továbbra is úgynevezett fejlődő ország, valószínűsíthető, hogy néhány évtizeden belül a világgazdaság egyik legfontosabb szereplője lesz, ezért megszívlelendő a tanács, miszerint Indiára jobban oda kell figyelni!

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BALÁZS PÉTER: Az Európai Unió külpolitikája, Budapest, KJK-Kerszöv Kiadó, 2002.
- CSIRIKUSZ GÁBOR: India és az Európai Unió gazdasági-kereskedelmi kapcsolatai, kézirat, 2003.
- MARTON PÉTER: A regionális és a globális szerepvállalás lehetősége a közeljövőben India külpolitikai és külgazdasági kapcsolataiban (szakdolgozat, BGF Külkereskedelmi Főiskola Kar, 2001).
- NAGY LAJOS: Külpiaci rejtelmek – India, a hatalmas piac; Cégvezetés, 1996./4.
- NOVÁK CSABA: Hogyan alakul át az indiai gazdaság? MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Kihívások sorozat, 82. szám, 1997. január.
- NYUSZTAY LÁSZLÓ: Elefánt a tigrisek között - India és az új világrend kihívásai; Külgazdaság, 1995/5.
- SURÁNYI SÁNDOR: Nyitás Indiában - Múlt, jelen, jövő; Cégvezetés, 1999./4. szám p. 129-131.
- SZÉKELY-DOBY ANDRÁS: Lesz-e tigris az elefántból? - India felemelkedése még várat magára; MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Kihívások sorozat, 129. szám, 2000. július.
- SZÉKELY-DOBY ANDRÁS: Széllal szemben: India gazdasága az ezredfordulón, MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Kihívások sorozat, 163. sz., 2003. május.

Internetes források:

http://europa.eu.int/comm/external_relations/india/eco/index.htm

http://europa.eu.int/comm/trade/pdf/bilstat/econo_india.xls
<http://meadev.nic.in/foreign/EU.htm> [Gov. of India Ministry of External Affairs]
<http://dgft.delhi.nic.in> [Gov. of India Ministry of Commerce and Industry]
<http://commerce.nic.in> [Gov. of India Ministry of Commerce and Industry,
Department of Commerce]
<http://www.finmin.nic.in> [Gov. of India Ministry of Finance & Company Affairs]
<http://indiabudget.nic.in/es2002-03> [Union Budget & Economic Survey]
<http://mospi.nic.in> [Gov. of India Ministry of Statistics and Programme
Implementation]
<http://www.eudelindia.org> [Delegation of the European Commission to India]
<http://www.assochem.org> [The Association of Chambers of Commerce and
Industry of India]
http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/india_e.htm
<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/in.html>
<http://www.maps.com/explore/factbook/india.html>
<http://www.indiafdi.com> [EU-India Trade and Investment Website]

